

เอกสารประกอบการเรียน ชุดพ่อหลวงลิขิตชีวิตคนไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำนำ

เอกสารประกอบการเรียน ชุดพ่อหลวงลิขิตชีวิตคนไทย

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อประกอบการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ ฝึกให้นักเรียนมีความรู้และทักษะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้
ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งประกอบด้วยเอกสารจำนวน 10เรื่อง ดังนี้

1. เศรษฐกิจตามลิขิตพ่อ
2. พออยู่ พอกิน
3. กินอยู่รู้ค่า
4. เงินทองของมีค่า
5. จัปจ่ายใช้สอย
6. ชุมชนของฉัน
7. ร่วมด้วยช่วยกัน
8. ปกป้องรักษา
9. ภูมิปัญญาไทย
10. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารประกอบการเรียน ชุดพ่อหลวงลิขิตชีวิตคนไทย

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน ครู และผู้ที่สนใจ
สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

รุ่งสุรีย์ ศรีสุวะ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
คำชี้แจงการใช้เอกสารประกอบการเรียน.....	1
ตัวชี้วัดชั้นปีและจุดประสงค์การเรียนรู้สู่ตัวชี้วัด.....	2
แบบทดสอบก่อนเรียน.....	
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน.....	6
สาระสำคัญ.....	
ใบความรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของเรา.....	8
กิจกรรมที่ 1 ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของเรา.....	10
เฉลยกิจกรรมที่ 1 ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของเรา.....	11
ใบความรู้ที่ 2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	12
กิจกรรมที่ 2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
แนวคำตอบกิจกรรมที่ 2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	15
สรุป.....	61
แบบทดสอบหลังเรียน.....	7
เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน.....	20
บรรณานุกรม.....	21

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ก่อนศึกษาเอกสารประกอบการเรียน ชุดพ่อหลวงลิขิตชีวิตคนไทย

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนควรอ่านคำชี้แจงการใช้เอกสารและปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

1. อ่านคำชี้แจงการใช้เอกสารประกอบการเรียน
 2. อ่านตัวชี้วัดชั้นปี และจุดประสงค์การเรียนรู้ตัวชี้วัดให้เข้าใจ
 3. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน และตรวจคำตอบด้วยตัวเอง
 4. ปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ไปที่ละหน้าตามลำดับ
 5. นักเรียนตรวจคำตอบในหน้าถัดไปเมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้ว
 6. หากคำตอบถูกเหมือนกับที่เฉลยไว้ให้นักเรียนศึกษาหน้าต่อไป
- แต่หากคำตอบไม่ตรงกับคำตอบที่เฉลยไว้ให้นักเรียนย้อนกลับไปศึกษาเนื้อหาใบความรู้เดิมอีกครั้งเมื่อเข้าใจแล้วจึงกลับมาตอบคำถามใหม่
7. ทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อวัดความก้าวหน้าของตนเอง
 8. หากนักเรียนมีข้อสงสัยให้ถามคุณครูได้ตลอดเวลา

เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัด

ส 3.1 ป. 4/3 อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้
ในชีวิตประจำวันของตนเอง

จุดประสงค์การเรียนรู้สู่ตัวชี้วัด

1. นักเรียนจำแนกประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ได้
2. นักเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ถ้าพร้อมแล้ว...ไปทำแบบทดสอบ
ก่อนเรียนได้เลยครับ

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วทำเครื่องหมาย

กากบาท (X) ลงบนกระดาษคำตอบให้ตรงกับข้อที่นักเรียนเลือก

1.การทำขวัญนาค เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด

- ก. ด้านการเกษตร
- ข. ด้านประเพณีและพิธีกรรม
- ค. ด้านสิ่งแวดล้อม
- ง. ด้านการจัดการ

2.ข้อใดต่อไปนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสาน

- ก. มโนราห์
- ข. เครื่องถม
- ค. หมอลำ
- ง. ทอเสื่อกก

3.ข้อใดเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

- ก. นุ่ดิชอบสะสมเทปเพลงสากลเก่าๆ
- ข. นาเดียเปิดร้านขายอาหารเวียดนาม
- ค. ยายพาหลานสาวไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์ บูชาพระราหูที่วัด
- ง. เอกสอนรำนโขนและหนังตะลุงให้เยาวชนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

4.ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านใดที่แสดงออกถึงความสนุกสนานและยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม

- ก. ด้านการประดิษฐ์
- ข. ด้านที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน
- ค.ด้านที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม
- ง. ด้านที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

5.ข้อใดเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. การบอกเล่าในขณะที่ทำพิธีกรรม
- ข. การเล่นเกมกีฬา
- ค. การเล่นเกมปริศนาคำทาย
- ง. การดูละครโทรทัศน์

6.ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. ช่วยให้คนในหมู่บ้านดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
- ข. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น
- ค. สร้างความเป็นไทยและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
- ง. ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย

7.ข้อใดไม่ใช่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. การทำสปาเก็ตตี้
- ข. การทำน้ำพริกหนุ่ม
- ค. การทำน้ำพริกปลาทุ
- ง. การทำแกงไตปลา

8.“การนำเทคโนโลยีมาต่อยอดในการผลิต” เป็นแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด

- ก. การส่งเสริมกิจกรรม
- ข. การปลูกจิตสำนึก
- ค. การฟื้นฟู
- ง. การพัฒนา

9.ข้อใดเป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

- ก. การปลูกบ้าน
- ข. การร้องลำตัด
- ค. การใช้ควายไถนา
- ง. การสร้างโบสถ์

ถ้าทำเสร็จแล้ว เปิดไปดูเฉลย
ได้เลยค่ะ

10.ข้อใดเป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน

- ก. การใช้มะขามป้อมเป็นยา
- ข. การเล่นกาฟักไข่
- ค. การทำปลาร้า
- ง. การทำขวัญข้าว

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1		×		
2			×	
3				×
4		×		
5	×			
6				×
7	×			
8				×
9			×	
10			×	

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจาก
ประสบการณ์ ความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่
บรรพบุรุษ สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ
ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพแวดล้อม
ทางสังคมและวัฒนธรรม

ไปศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรมให้เสร็จ
แล้วจึงไปทำแบบทดสอบหลังเรียนนะครับ

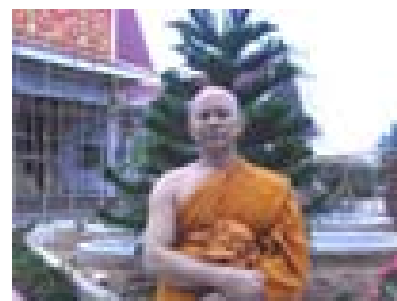

ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของเราด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้นได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

ภาพ : ศพ.ดร.พระครูปริยัติกิตติธำรง
(เจ้าอาวาสวัดนาขาว)
ภูมิปัญญาด้านธรรมศึกษา
ที่มา : รุ่งสุริย์ ศรีสุวะ

ภาพ : นายอานนท์ สุดคานา
ภูมิปัญญาด้านหมอสู่วัว
ที่มา : รุ่งสุริย์ ศรีสุวะ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม

ภูมิปัญญาประเภทนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแทบทั้งสิ้น

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะต่างๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอดโดยการพัฒนาอย่างไม่ขาดสายกลายเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

ภาพ : คุณคำพา ทองภูบาล
ภูมิปัญญาด้านการมัดหมี่
ที่มา : รุ่งสุริย์ ศรีสุวะ

ภาพ : พ่อสา ผลอ้อ
ภูมิปัญญาด้านการจักสาน
และแกะลายบั้งไฟ
ที่มา : รุ่งสุริย์ ศรีสุวะ

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาค เราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเทคนิคความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี

ภาพ : แม่สุวรรณ เรืองศักดิ์
ภูมิปัญญาด้านการทอเสื่อกก
ที่มา : รุ่งสุริย์ ศรีสุวะ

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการประดิษฐ์

ปัจจุบันไม่ได้รับความสนใจในการพัฒนา และส่งเสริมภูมิปัญญาประเภทนี้เท่าที่ควร หากมีการเรียนรู้และสืบทอดให้แก่เยาวชน จะเป็นการรักษาภูมิปัญญาของบรรพชนได้อีกทางหนึ่ง

คำชี้แจง: ให้นักเรียนดูภาพแล้วบอกว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด

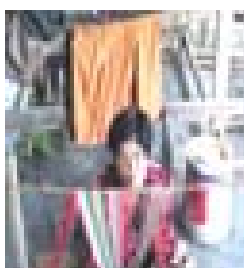
ธรรมศึกษา

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน.....
.....

กลุ่มสตรีทอผ้าไหม

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน.....
.....

ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน.....
.....

หมอสู่ขวัญ

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน.....
.....

คำชี้แจง: ให้นักเรียนดูภาพแล้วบอกว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด

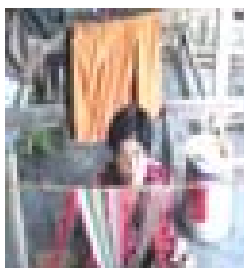
ธรรมศึกษา

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านที่เกี่ยวกับความเชื่อและ
ศาสนา

กลุ่มสตรีทอผ้าไหม

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

ปลุกหม่อน เลี้ยงไหม

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

หมอสู่ขวัญ

เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านที่เกี่ยวกับประเพณีและ
พิธีกรรม

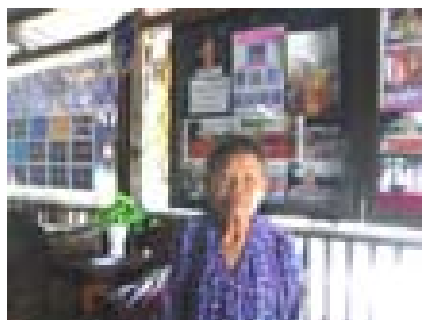
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมช่วยให้ผู้คนดำรงตนและ
ปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอก
ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรี
เกียรติภูมิแก่คนไทยสามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับ
วิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้
อย่างยั่งยืนเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

- 1.การค้นคว้าวิจัย**ควรศึกษารวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาในด้านต่างๆของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ปัจจุบัน
- 2.การอนุรักษ์โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่น**ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรม สนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อแสดงสภาพวิถีชีวิตความเป็นมาของชุมชน
- 3.การฟื้นฟู**โดยเลือกภูมิปัญญาที่จะสูญหาย หรือกำลังจะสูญหายไป โดยเฉพาะด้านจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม
- 4.การพัฒนา**โดยปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การพัฒนาอาชีพ นำความรู้ เทคโนโลยีมาต่อยอดเพื่อใช้ในการผลิต การตลาด
- 5.การถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้ เข้าใจ**ตระหนักในคุณค่า ประโยชน์และปฏิบัติได้เหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา
- 6.ส่งเสริมกิจกรรม**โดยทำให้เกิดเครือข่ายสืบสาน พัฒนา เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง

ภาพ :แม่ไหม ป้องบิดชา
ภูมิปัญญาด้านการทำพานบายศรี
ที่มา :รุ่งสุรีย์ ศรีสุวะ

กิจกรรมที่ 2

เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง: ให้นักเรียนไปสืบค้นหาภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่นักเรียน
อาศัยอยู่ แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น คือ.....

ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ คือ.....

ขั้นตอนการทำ/ปฏิบัติ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวคำตอบกิจกรรมที่ 2

เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง: ให้นักเรียนไปสืบค้นหาภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่ แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น คือการแกะลายบั้งไฟ

ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ คือพ่อสา ผลอ้อ

ขั้นตอนการทำ/ปฏิบัติ

1.นำกระดาษขาวมาตัดขนาด 2×6 นิ้ว แล้วพับเป็นหกกลีบแล้วเขียนลาย

ลงบนกระดาษ

2.นำมาแกะลายตามแบบโดยใช้มุกคำตอกลายกับหัวไม้ท่อน

3.คลี่ออกมาแล้วนำไปลอกลายลงบนกระดาษทอง

4.นำลายที่แกะติดลงบนกระดาษทองเสร็จแล้วไปติดที่บั้งไฟ

คำตอบข้อนี้ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ
ของคุณครูผู้สอนด้วยนะครับ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญ เป็นมรดกที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม
สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่า
มากมาย ส่งผลให้คนในชาติเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและร่วมแรงร่วมใจ
สืบสานต่อกันมาและต่อไปในอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความ
และมีความสำคัญยิ่ง

ดังนั้นเราควรที่จะส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อมิให้
ภูมิปัญญาอันดีงามนี้สูญหายไปจากคนไทย

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วทำ
เครื่องหมายกากบาท (X) ลงบนกระดาษคำตอบให้ตรงกับข้อที่นักเรียนเลือก

1. ข้อใดเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

- ก. นุ่ดชอบสะสมเทปเพลงสากลเก่าๆ
- ข. นันเปิดร้านขายอาหารเวียดนาม
- ค. ยายพาหลานสาวไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์ บูชาพระราหูที่วัด
- ง. เอกสอนรำนโรร่าและหนังตะลุงให้เยาวชนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

2. การทำขวัญนาคน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด

- ก. ด้านการเกษตร
- ข. ด้านประเพณีและพิธีกรรม
- ค. ด้านสิ่งแวดล้อม
- ง. ด้านการจัดการ

3.ข้อใดไม่ใช่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. การทำสปาเก็ตตี้
- ข. การทำน้ำพริกหนุ่ม
- ค. การทำน้ำพริกปลาทุ
- ง. การทำแกงไตปลา

4.ข้อใดเป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

- ก. การปลูกบ้าน
- ข. การร้องลำตัด
- ค. การใช้ควายไถนา
- ง. การสร้างโบสถ์

5.“การนำเทคโนโลยีมาต่อยอดในการผลิต” เป็นแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านใด

- ก. การส่งเสริมกิจกรรม
- ข. การปลูกจิตสำนึก
- ค. การฟื้นฟู
- ง. การพัฒนา

6.ข้อใดเป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน

- ก. การใช้มะขามป้อมเป็นยา
- ข. การเล่นเกมผักไข่
- ค. การทำปลาร้า
- ง. การทำขวัญข้าว

7. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. ช่วยให้คนในหมู่บ้านดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
- ข. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น
- ค. สร้างความเป็นไทยและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
- ง. ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย

8. ข้อใดต่อไปนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคอีสาน

- ก. มโนราห์
- ข. เครื่องถม
- ค. หมอลำ
- ง. ทอเสื่อกก

9. ข้อใดเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ก. การบอกเล่าในขณะทำพิธีกรรม
- ข. การเล่นกีฬา
- ค. การเล่นปริศนาคำทาย
- ง. การดูละครโทรทัศน์

10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านใดที่แสดงออกถึงความสนุกสนานและยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม

- ก. ด้านการประดิษฐ์
- ข. ด้านที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน
- ค. ด้านที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม
- ง. ด้านที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				×
2		×		
3	×			
4			×	
5				×
6			×	
7				×
8			×	
9	×			
10		×		

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2536). ความหลากหลายทางชีวภาพ: ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

ผ้าไหมไทย. (2554). สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2554, จาก <http://www.wwww.maithai.site90.net>

ฝ่ายวิชาการภาษาไทย. (2553). พจนานุกรมไทยฉบับทันสมัยและสมบูรณ์.
กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ภูมิปัญญา. (2554). สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2554, จาก <http://www.baanmaha.com>

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชชัย และคณะ. (ม.ป.ป.). สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ป.6. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้
แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุพรรณิชะ โลธร และคณะ. (2542). สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5.
กรุงเทพฯ : ประสานมิตร.